

Tudományos szakkönyvekről

Nagy András

Recenzió *A pálos rend és az állambiztonság küzdelme* című könyvről

Review about *The Clash of the Pauline Order and the State Security*

ÖSSZEFOGLALÁS

Bertalan Péter *A pálos rend és az állambiztonság küzdelme* című könyve a pálos rend történetén és Vezér Ferenc pálos rendi szerzetes életén keresztül, a korabeli állambiztonsági nyomozó szervek (politikai rendőrség) csak manapság hozzáférhetővé váló anyagaira alapozva, a hálózatok harcaként vetíti elénk a rövid 20. század kevesek által ismert vagy eddig teljesen ismeretlen fejezeteit. Bemutatja egyfelől a föld alatti egyház hálózati működési mechanizmusait, struktúráit, másfelől ennek kifutásaként a katakombaegyház létesíté-

sére tett erőfeszítéseket. A könyv erénye, hogy a politikai rendőrség kriminalizáló célzatú interpretálásaihoz képest következetesen érvényesített forráskritikával a történések valószínűsíthető verziójának feltárására törekszik a komparatív forráskritika módszerének alkalmazásával.

SUMMARY

The book titled *The Clash of the Pauline Order and the State Security* describes the lesser known chapters of the 20th century through the history of the Pauline Order and the life of Ferenc Vezér, a

NAGY ANDRÁS, nemzetközi kapcsolatok szakértő
(andrasnagy1992ad@gmail.com).

Pauline monk, based on primary sources as the clashes of networks. The book implements the new scientific paradigm system of network theory and combines different fields of research such as history, psychology and sociology. Through the show trial against Ferenc Vezér the author presents the clashes between the catholic church and the State Protection Authority (ÁVH). The survival of the Pauline Order represents how small church communities could survive the „fist of the communist party.” The book provides a unique approach to the understanding of networks through the history of the Pauline Order.

A magyar katolikus egyház 1945 utáni vesszőfutásának súlyos következménye, hogy 369 katolikus pap került a pártállam erőszakszervezetének karmaik közé. A maratoni vesszőfutás legkeményebb időszaka 1949 és 1953 közé esett. A Mindszenty és Grósz József ellen indított koncepciós perek az egyház irányításának megbénítását, a katolikus egyház lefejezését célozták.

A civil társadalommal az egyház kemény magját jelentő szerzetesrendek nagy felületen érintkeztek. A nagy szerzetesrendek iskola- és plébániahálózata, földjeiken nagy számban dolgozó cselédek, bérmunkások sokféle kapcsolat létrejöttére, fenntartására adtak lehetőséget. A kommunista diktatúra korlátozni akarta ezt a kemény magot. A támadás az állam és a katolikus egyház között 1950. augusztus 30-án megkötött „kényszer-egyezménnyel” indult. A szerzetesrendek működésének betiltása, a rendek tagjainak szétszórása jelentette a következő lépéseket. A pártállam a hit, az egyház szinte teljes megsemmisítésére törekedett. Kiválasztotta a magyar szerzetesrendek

bonyolult hálózatának legerősebb hálózati csomópontjait. Így került az egyetlen magyar alapítású pálos rend ügye kapcsolatba a Grósz-perrel. A példastatuálás, a kemény büntető szándék vezette a pártállam nyomozó és jogi szervezetét.

A kutató szemszögéből a kötet 23. oldalán fogalmazódik meg megalkotásának egyik legfontosabb motivációja: „... egyetemes egyháztörténeti szinten csak pápákban gondolkodunk, az egyházi történetírás egyik gondja a diszkontinuitás. Nem gondolkodik az egyes, különös és az általános kategóriáiban, hiányzik a lokális, az univerzális összefüggéseinek súlyozott figyelembevétele.” Vezér Ferenc, a pálos rend szerzetese ellen a Grósz-per szatellitpereként lefolytatott koncepciós eljárásan keresztül a kihallgató-kihallgatott pszichológiai küzdelme, az ÁVH, „a párt ökle” és az egyházi kisközösségek hálózatának összecsapása a rész-egész viszonyrendszerben jut kifejezésre, globális szinten a katolikus világegyház és a Moszkvából vezérelt kommunizmus megütközése. A könyvben az állambiztonság stratégiai és taktikai eszköztára éppúgy megjelenik, mint a rugalmasan alkalmazkodó katolikus egyház hálózati struktúrája, mely kiállta az idő próbáját, a történelem viharainak mély hálózati szerveződéséből adódóan ellen tudott állni.

A mű azonfelül, hogy unikális módon implementálja a hálózatelmélet tudományos paradigmarendszerét a hatalomnak a katolikus egyház felszámolására tett jogi procedúrának álcázott kísérletének bemutatásához, egyben ötvözi a történet-tudomány, a szociológia és a pszichológia tudományterületeit is. Pszichológiai szempontból *A vallatás és a vallatott lélektani jellemzői* című fejezet érdemel külön említést, melyben pszichológiai háttérrel alá-

támasztva tudhatjuk meg, milyen taktikát alkalmaztak a kihallgató tisztek a foglyok megtörésére, illetve mit élhettek át azok, akikkel szemben „lecsapott a párt ökle”.

A könyv azt az üzenetet is magában hordozza, hogy a jelen kutatójának több tudományterület ötvözésére, multi- és interdiszciplináris hálózati szemléletű megközelítésre van szüksége ahhoz, hogy a szakma úttörőjévé válhasson.

A monográfia hétéves tudományos kutatás eredménye, a szerző egyedi, szemléletes hasonlatokkal élő stílusát tükrözi, mely a tudomány magasiskoláját képviseli, mégis élvezettel forgathatják a szakmában kevésbé jártas érdeklődők is. Tovább növeli a mű jelentőségét, hogy a fiatalokat olyan komplex, hálózatokban való gondolkodásra sarkallhatja, melynek segítségével megtalálhatják helyüket az egyre több veszélyt magában rejtő világban.

A könyvet forgatva az olvasó nemegyszer azt veszi észre, hogy a vallatószékben vagy a tárgyalóteremben ül Páter Vezér Ferenc szerepében. A per vizsgálati szakát olvasva gyakran úgy tűnik, mintha a sarokba szorított szerzetes személyében küzdenénk igazunkért és hitünkért.

„Páter Vezér Ferenc ártatlansága tudatában töretlenül és szilárdan képviselte hitét. Ennek a tragikus, felemelő történelmi eseménysornak a hiteles bemutatását képviseli e monográfia. Páter Vezér Ferenc büntelensége és hite példaképpül állítható a mai kor számára.” Páter Vezér Ferenc kitartását egyaránt köszönhetjük a hit igazságának és az igazságba vetett hitének.

(Bertalan Péter: A pálos rend és az állambiztonság küzdelme. Éghajlat Könyvkiadó, Budapest, 2015, 267 oldal.)